

Tanulmány

KÖTELEZETTSÉGVÁLLALÁS EURÓPA ÉS KÖZÉP-ÁZSIA GYERMEKEIÉRT BERLIN, 2001. MÁJUS

Elismerve, hogy az elmúlt évtizedben jelentős előrehaladás történt Európában és Közép-Ázsiában a gyermekek jogainak érvényesülése terén, különös tekintettel az 1990. évi Gyermekcsúcs határozataira és azokra a kötelezettségekre, amelyeket a Gyermek Jogairól szóló Egyezmény tartalmaz és melyet Európa és Közép-Ázsia országai kivétel nélkül ratifikáltak,

Üdvözölve a civil társadalom, a nem-kormányzati szervezetek, a gazdaság, a regionális és univerzális nemzetközi szervezetek, különösen az Egyesült Nemzetek fontos hozzájárulását a Gyermek Jogairól szóló Egyezmény végrehajtásához,

Figyelembe véve, hogy Európában és Közép-Ázsiában egyre inkább elismerik a gyermekek jogait, és mind a jogalkotásban, mind pedig az államigazgatásban egyre inkább tiszteletben tartják a gyermeknek azt a jogát, hogy részt vegyen a társadalom életében és az őt érintő döntések meghozatalában,

Annak tudatában, hogy országainknak sok olyan közös problémája van, mint pl. az egyes országok között, illetve ezeken belül tapasztalható egyenlőtlenség a jövedelmek elosztása, az egészségügyi ellátás és az oktatás terén, amely egyben befolyásolja a gyermekek jogainak hatékony végrehajtását,

Tudva, hogy a kormányoknak, a civil társadalomnak és másoknak még sokat kell tenniük annak érdekében, hogy a gyermekeket megvédjék az erőszaktól, az abúzustól, a diszkriminációtól, és felvegyék a harcot a szegénység, a HIV/AIDS ellen, javítsák a gyermekek egészségügyi és társadalmi környezetét, csak úgy, mint az oktatás minőségét és a tananyag alkalmazhatóságát,

Hangsúlyozva, hogy számos országban a szegénység, a gazdasági és társadalmi egyenlőtlenség, a családi struktúrák felbomlása, a pihenés és kikapcsolódás lehetőségének hiánya miatt nem minden gyermek és fiatal érheti meg a felnőttkort, illetve élvezheti jogait, így pl. a személyiségének, lelki és fizikai képességeinek fejlesztésére, teljes kibontakoztatására való jogot; továbbá hangsúlyozva azt, hogy új kezdeményezésekre van szükség a különbségek felszámolására,

Felismerve, hogy a csökkenő közkiadások számos országban kihatottak a gyermekeknek nyújtott társadalmi támogatásokra és szolgáltatásokra, rontották az oktatás és a egészségügyi ellátás minőségét, valamint ugyancsak felismerve, hogy ezekben az országokban e rendszerek széleskörű reformjára van szükség,

Kiemelve, hogy továbbra is biztosítani kell az európai és közép-ázsiai országokban élő gyermekek jogainak népszerűsítését és védelmezését szolgáló programok támogatását, többek között a nemzeti költségvetések és a nemzetközi segélyezés struktúrájának átalakításával,

Aggódva, hogy növekszik azon gyermekek száma, akiket megfosztanak azon joguktól, hogy egészséges, biztonságot nyújtó és támogató családi és közösségi környezetben nőjenek fel, és így növelik azok számát, akiket bántalmazás, szexuális és gazdasági kizsákmányolás, erőszak, gyermekmunka, gyermekkereskedelem és hajléktalanság veszélye fenyeget,

Figyelemmel arra, hogy számos országban nő az állami gondozásban élő gyermekek száma, és ezen gyermekek között bizonyíthatóan jelentősen nőtt a megbetegedések, a testi és szellemi fejlődésben való lemaradók aránya,

Annak tudatában, hogy az egyre inkább terjedő szenvedélybetegségek, ideértve az alkoholfogyasztást vagy a dohányzást is, károsan hatnak a gyermekek és a fiatalok testi és szellemi fejlődésére,

Felismerve annak fontosságát, hogy a gyermekeket meg kell védeni a környezeti ártalmaktól, például a vegyi vagy a nukleáris szennyezéstől, továbbá biztosítani kell, hogy a gyermekek és a jövő generációi olyan környezetben nőhessenek fel, amely a lehető legjobb egészségi állapotot biztosítja számukra,

Hangsúlyozva, hogy sok európai és közép-ázsiai országban tovább terjed a HIV/AIDS, és a HIV vírussal fertőzöttek jelentős része 18 év alatti,

Elismerve, hogy a faji, etnikai vagy vallási kisebbségekhez tartozó gyermekeket, továbbá azokat, akik lakóhelyükről távozni kényszerültek, a menekült és migráns gyermekeket, a fogyatékossgal élő és a hontalan gyermekeket fokozott mértékben fenyegeti a diszkrimináció áldozatává válásának veszélye, és ezért kiemelt védelemre van szükségük és joguk,

Aggódva, hogy az európai és közép-ázsiai országokban továbbra is államok közötti, illetve államokon belüli konfliktusok és természeti katasztrófák fenyegetik és feldúlják milliók, köztük számtalan gyermek életét, valamint, hogy nő a kiszolgáltatott gyermekek száma, de üdvözölve, hogy ugyanakkor a nemzetközi közösség egyre inkább fellép az ilyen körülmények között élő gyermekek szükségleteinek védelmében,

Attól a céltól vezérelve, hogy az ENSZ szervezeteivel, a nem kormányzati szervezetekkel és magukkal a gyermekekkel együttműködve, hozzájáruljanak az ENSZ Közgyűlés 2001. szeptemberében, New Yorkban megtartandó, gyermekekkel foglalkozó Rendkívüli Ülésszakának előkészítéséhez, valamint annak érdekében, hogy a következő évtizedben további programokat dolgozzanak ki és valósítsanak meg a gyermekek és a fiatalok érdekében,

az Európa és Közép-Ázsia gyermekeiről szóló Kormányközi Konferencia (Berlin, 2001. május 16-18.) résztvevői az alábbi kötelezettségeket vállalják:

1. Megtesznek minden szükséges intézkedést annak érdekében, hogy biztosítsák a gyermek jogairól szóló Egyezmény teljes körű végrehajtását, továbbá annak érdekében, hogy mielőbb ratifikálják a gyermekjogairól szóló Egyezménynek a fegyveres konfliktusokban résztvevő gyermekekről, illetve a gyermekkereskedelemtől, a gyermekprostitúcióról és a gyermek-pornográfiáról szóló Fakultatív Jegyzőkönyveit.

2. Biztosítják a gyermekmunka legveszélyesebb formáinak betiltására és felszámolására vonatkozó 182-es számú ILO Egyezmény, a foglalkoztatás alsó korhatárát meghatározó 138-as számú ILO Egyezmény, valamint a Nők elleni megkülönböztetés, illetve a faji megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló Egyezmények ratifikálását és teljes körű végrehajtását.

3. Felhívják azokat az országokat, amelyek eddig nem tették meg, hogy mielőbb írják alá, ratifikálják a gyermekek védelméről és a nemzetközi örökbeadás területén történő együttműködésről szóló 1993. évi Hágai Egyezményt. Azokat az országokat pedig, amelyek már aláírták az Egyezményt, arra hívják fel, hogy alakítsák ki az Egyezmény végrehajtásához szükséges mechanizmusokat, beleértve azokat a jogszabály-módosításokat is, amelyek lehetővé teszik az Egyezmény teljes körű alkalmazását.

4. Átfogó nemzeti stratégiát dolgoznak ki a gyermekjogok végrehajtására, ideértve a szükséges adatgyűjtést is. Úgy módosítják jogalkotásukat, hogy a gyermek mindenek felett álló érdekének elve és a Gyermekjogairól szóló Egyezmény többi normája érvényesülhessen. Biztosítják, hogy a gyermekekkel hivatásszerűen foglalkozók oktatási programjai és ismeretei a gyermek jogairól szóló Egyezménnyel kapcsolatos tudnivalókkal egészüljenek ki.

5. Megerősítik a gyermekügyekért felelős minisztériumokat, a gyermekek és fiatalok érdekében működő kormányzati szerveket és a civil társadalom szerveződéseit, így a független gyermekjogi biztosok intézményét, annak érdekében, hogy felhívják a figyelmet a gyermekek mindenek felett álló érdekeinek elvére. Ugyancsak megerősítik a gyermekjogokra vonatkozó átfogó nemzeti stratégia kialakításáért és megvalósításáért felelős mechanizmusokat, különösen azokat, amelyek elősegítik a fiú- és leánygyermekek közti egyenlőség megteremtését.

6. Elismerik és segítik a civil társadalomnak, beleértve a magánszektornak, a gyermekek javát szolgáló önkéntes kezdeményezéseit.

7. Minden programjukban és irányelvükben figyelembe veszik és érvényesítik a fiú- és leánygyermekek közötti egyenlőséget, miközben a hangsúlyt a leánygyermekek jogainak érvényesülésére teszik.

8. A szülők, a gondviselők és más, a gyermekekért és fiatalokért felelős személyek irányítását és fontos szerepét elismerve, megtesznek mindent, hogy támogassák és elősegítsék – életkoruk és érettségük figyelembevételével – a gyermekek részvételét minden, őket érintő döntés meghozatalában, valamint biztosítják a gyermekek véleményének figyelembe vételét a rájuk vonatkozó kérdésekben, így minden őket érintő államigazgatási eljárásban is.

9. Jelentős költségvetési támogatást adnak, a nemzeti fejlesztési tervek és a 20/20 kezdeményezés keretében a rendelkezésre álló erőforrások maximumáig a családoknak, valamint az egészségügynek, az oktatásnak és további szociális szolgáltatásoknak, így módon is elsőbbséget biztosítva a gyermekeket sújtó szegénység és társadalmi kirekesztettség felszámolásának. Jobban átláthatóvá teszik, hogy a nemzeti költségvetés mekkora részét fordítják a gyermekekre.

10. Segítik a családokat támogató, nevelő és gondozó szerepükben, a társadalmi integrációhoz való hozzájárulásukban. E segítség (a) foglalja magába egy olyan társadalom- és gazdaságpolitika előmozdítását, mely figyelembe veszi a családok és azok egyes tagjainak szükségleteit, kiváltképp a leghátrányosabb és legkiszolgáltatottabb helyzetben lévő családtagokét, kiemelt figyelmet szentelve a gyermekek gondozásának; (b) biztosítson lehetőséget a családtagok számára, hogy megértsék és teljesítsék a társadalom iránti kötelezettségeiket; (c) segítse elő a kölcsönös tisztelet, a tolerancia és az együttműködés kialakulását a családon, illetve a társadalmon belül, (d) segítse elő a nő és a férfi közti, egyenlőségen alapuló kapcsolat kialakítását a családban.

11. Olyan családpolitikát támogatnak, amely elismeri az apa családi szerepét is. Olyan irányelveket és stratégiát dolgoznak ki, mely lehetőséget teremt a nők és férfiak közötti munkamegosztásra és a családon belüli egyenlő felelősségvállalásra. Támogatást nyújtanak a gyermeKek családotknak, a hangsúlyt a nehéz körülmények között élő gyermekekre és családokra helyezve, tekintet nélkül arra, hogy azok családi keretek között vagy azon kívül élnek. Felveszik a harcot a gyermekek jogellenes elvitele ellen és védelmezik a szülők és gyermekeik közötti, akár országhatárokon áterjedő személyes kapcsolattartáshoz való jogot. A gyermekek jogellenes elviteléről szóló 1980-as Hágai Egyezményhez való csatlakozással, illetve rendelkezéseinek alkalmazásával biztosítják a szétszakadt családokban nevelkedő gyermekek jogainak tiszteletben tartását.

12. Amikor csak lehetséges, biztosítják a gyermekeknek azt a lehetőséget, hogy saját hazájukban, családi kötelékben nevelkedjenek, és ne intézményekben vagy külföldi örökbefogadó családoknál. Megfelelő támogatást nyújtanak a családokknak, nemzeti stratégiát dolgoznak ki az alternatív gondoskodásra, beleértve a nem gyermekbarát nevelőintézetek átalakítását vagy bezárását.

13. Olyan programokat hajtanak végre, amelyek megóvják a gyermekeket és a fiatalokat a növekvő egészségi kockázatoktól. A WHO Egészség 21 című dokumentumában megfogalmazott célokkal összhangban, csökkentik a megelőzhető betegségek és balesetek okozta csecsemő- és gyermekhalandóság arányát, illetve megbetegedések számát. Hatékony megelőző intézkedéseket tesznek a tuberkulózis, a vérszegénység és a jóddhiány felszámolására.

14. Hatékony információs és a kockázatokat tudatosító programokat szerveznek a HIV/AIDS fertőzés ellen, az AIDS megelőzését egy átfogó szexuális felvilágosító oktatási koncepcióba integrálják. Támogatják a kedvezményes gyógyszerellátást a HIV/AIDS fertőzött gyermekek részére. Hatékony óvintézkedéseket kell alkalmazni, annak érdekében, hogy megakadályozzák a HIV/AIDS fertőzés közvetlen átterülését az anyából a gyermeKbe, továbbá kiemelt segítséget kell nyújtani az árván maradt HIV/AIDS fertőzött gyermekek számára, illetve elő kell segíteni a pszichológiai és társadalmi gondozását a HIV fertőzött és AIDS-ben szenvedő gyermekeknek, ideértve azokat a gyermekeket, akiknek édesanyja HIV fertőzött születésük során, s azokat, akiknél a diagnózis még nem lehetséges.

15. Segítséget nyújtanak ahhoz, hogy a gyermekek elsajátítsák a média és az új technológiák megfelelő használatát, ugyanakkor tudományosan megvizsgálják az új technológiák gyermekekre gyakorolt hatását. Többek között hatékony jogszabályok alkotásával megvédik a gyermekeket a médiában vagy az interneten bemutatott erőszaktól és pornográfiától.

16. A gyermekeket, tekintet nélkül társadalmi, gazdasági körülményeikre, megóvják a környezeti ártalmaktól. Olyan gyermekbarát városi és vidéki környezetet alakítanak ki, amelyben minden csecsemő és fiatal gyermek akár otthon, akár a helyi közösségek keretében játék és informális tanulási lehetőségek egész sorához juthat hozzá. Ez, együtt a balesetek elkerülésére tett intézkedésekkel, hozzájárul az egészségi és a környezeti állapot javulásához vidéken és a városokban egyaránt.

17. Kiemelt figyelmet szentelnek a fogyatékkal élő gyermekek védelmének és támogatásának. Biztosítják, hogy azonos jogokkal, valamint az egészségügyi alapellátáshoz, oktatáshoz és a kényelmi szolgáltatásokhoz való akadálymentes hozzáféréssel fogadják el és integrálják őket a civil társadalomba.

18. Fenntartják, illetve tovább bővítik az ingyenes és kötelező, színvonalas oktatásban való részvétel lehetőségét egészen a munkavállalás alsó korhatáráig. Eközben a tanuláshoz olyan biztonságos környezetet teremtenek, mely elősegíti a kreativitást, a tanulást, a szocializációt, és növeli a gyermekek jólétét. Minden tanuló számára magas színvonalú képzést nyújtanak, mely biztosítja, hogy a kisebbséghez tartozó, menekült és a lakóhelyüket elhagyni kényszerült gyermekek, éppúgy, mint a fogyatékkal élők ne legyenek kirekesztettek és egyenlő esélyekkel rendelkezzenek. Megakadályozzák a gyermekek kimaradását az iskolából.

19. Megóvják a gyermekeket az egészségüket vagy biztonságukat veszélyeztető munkától. Stratégiákat dolgoznak ki a nemzetközi normákba ütköző gyermekmunka felszámolására. Különleges figyelmet szentelnek a lányokat fenyegető veszélyeknek, továbbá a gyermekek rehabilitációjának és a társadalomba való visszailleszkedésüknek. Eközben szem előtt tartják, hogy az oktatás kulcsfontosságú a gyermekmunka elleni harcban.

20. Minden szükséges intézkedést megtesznek annak érdekében, hogy kiküszöböljék a megkülönböztetés minden formáját, így a faji, nyelvi, vallási vagy nemi diszkriminációt, továbbá, hogy az egyenlőtlenségek felszámolására koncentrálnak megszüntessék a kirekesztettséget. Hatékony intézkedéseket dolgoznak ki a rasszizmus, a faji megkülönböztetés, az idegengyűlölet és a hozzá kapcsolódó intolerancia felszámolására. Támogatják a Rasszizmus elleni világkonferenciát és biztosítják a perifériára szorult gyermekek, utcagyerekek, állami intézetekben nevelkedő gyermekek társadalomba történő visszailleszkedését.

21. Minden szükséges politikai, jogalkotói és pénzügyi intézkedést megtesznek annak érdekében, hogy megszüntessék a gyermekek elleni erőszak minden, állami és nem-állami szereplők által elkövetett formáját, így a testi fenyegetést és a családon belüli erőszakot is. Oktatási és egyéb intézkedéseket hoznak, hogy biztosítsák a gyermekek hatékony védelmét a szexuális bántalmazás, testi vagy gazdasági kizsákmányolás minden formájával szemben. Véget vetnek a gyermekkereskedelemnek, anélkül, hogy a gyermekáldozatot büntetnék meg, ugyanakkor biztosítják, hogy a gyermekek mindenre kiterjedő rehabilitációban részesüljenek, és így újra beilleszkedhessenek a társadalomba. Felhívják az országokat, hogy mielőbb ratifikálják a Nemzetközi szervezett bűnözés elleni ENSZ Egyezményt, és annak két Jegyzőkönyvét az emberkereskedelemnek, kiváltképp a nők és gyermekek kereskedelmének, valamint a migránsok jogtalan kizsákmányolásának megelőzéséről, betiltásáról és büntetéséről.

22. Intézkedéseket hoznak a menekült, a menedékkérő, az otthonukat elhagyni kényszerült gyermekek, a háborús konfliktusok által sújtott, kíséret vagy szülői gondoskodás nélkül maradt gyermekek jogainak és speciális szükségleteinek tiszteletben tartására. A család keretein kívüli, megfelelő szolgáltatásokat (minőségi nevelőszülői gondoskodást vagy intézeti elhelyezést) nyújtanak ezeknek a gyermekeknek, továbbá foglalkoznak az árva,

illetve kíséret nélküli vagy illegális bevándorlóként érkezett kisgyermeknek speciális szükségleteivel is.

23. Biztosítják egy olyan elkülönült igazságszolgáltatási rendszer létrehozását a fiatalkorúak számára, amely rehabilitációjukra és újbóli integrációjukra helyezi a hangsúlyt. A szabadságtól való megfosztást csak mint végső megoldást alkalmazzák a lehetséges legrövidebb ideig, ily módon teljes mértékben alkalmazva a nemzetközi előírásokat. Jelentősen csökkentik a fiatalkorúak számát a börtönökben, ugyanakkor együttműködnek a gyermekáldozatok számára a peres eljárások és az igazságszolgáltatási normák minőségének javításában.

24. Nemzetközi együttműködésre, a társadalmi és gazdasági fejlődés támogatására, a szegénység felszámolására hívnak fel. Egyebek között törekedni fognak annak az eddig még nem teljesített nemzetközi célkitűzésnek a megvalósítására, hogy a fejlett országok ajánlják fel fejlesztési segélyként bruttó hazai termékük 0,7%-át, ezzel is növelve a gyermekek támogatására szolgáló forrásokat.

25. Javasolják, hogy minél több ország jelölje ki november 20-át a GyermeKjogainak Nemzetközi Napjává.

Nagyratörő tervet tűztünk ki magunk elé, felismerve, hogy a gyermekek saját jogukon állampolgárok, és hogy a fejlődésük támogatása elengedhetetlen egy békés és virágzó Európa és Közép-Ázsia megteremtéséhez. Meg kell tennünk a szükséges jogi, adminisztratív és egyéb lépéseket, hogy valóra váltsuk a felsorolt célokat, és figyelemmel kísérjük megvalósításukat és a felmerülő nehézségeket.

Ehhez időre, energiára és erőforrásokra lesz szükség. Vállaljuk, hogy eleget teszünk a gyermekjogairól szóló Egyezményben foglalt kötelezettségeinknek, így gondoskodva arról, hogy Európában és Közép-Ázsiában minden gyermek élhessen jogaival. Törekedni fogunk arra, hogy a civil társadalmat is bevonjuk a ránk háruló feladatok megoldásába. Tudjuk, hogy vállalásaink csakis a gyermekek és a fiatalok teljes és aktív részvételével teljesíthetők.

Elkötelezzük magunkat a feladat iránt, és azon dolgozunk, hogy olyan Európát és Közép-Ázsiát teremtsünk, amely méltó a gyermekekhez.

Fordította: Takács Katalin